

Ukážeme si, co je samizdat a co vedlo tvůrce odejít do undergroundu. Podíváme se na to, jaké způsoby vyjadřování a média používali a jak cenzura a technické možnosti ovlivnily předávání informací. Představíme si důležité osobnosti českého samizdatu a podíváme se na současnou Do It Yourself (DIY) kulturu zinů. Pracovní list obsahuje odkazy na videa z TV cyklu Identita – příběh českého grafického designu, otázky a podněty do diskuse mezi žáky a učiteli, skupinovou aktivitu a tvůrčí úkoly.

Potřebné materiály

- Videoukázky ze seriálu Identita
- Pracovní list (PL)
- Běžné pomůcky na psaní a kreslení
- Tvůrčí úkol – papíry A3, lepidla, nůžky, fixy, vytištěné obrázky, staré časopisy, kopírka

Obsah PL

- Skupinová aktivita
- Otevřené otázky do společné debaty
- Věcné otázky s očekávanou odpovědí
- Tvůrčí úkoly

Časová náročnost

45 minut, včetně zhlédnutí videí (vyjma tvůrčích úkolů)

Instrukce

- Žáci se rozdělí do skupin po 2 až 5 lidech. Budou pracovat ve skupině i jednotlivě.
- V úvodu každé kapitoly žáci zhlédnou přiložená videa.
- Žáci vybírají podstatné informace z videoukázky, kriticky je vyhodnocují.
- Žáci pracují sami nebo ve skupině, vyplňují PL – odpovídají na otázky, píšou komentáře a jednotlivá zadání postupně konfrontují buď s ostatními ve skupině, nebo s dalšími skupinami ve třídě a pedagogem.
- Není žádoucí rozdat listy a nechat je žáky vypracovat a až na konci se o tématu pobavit.
- Je zásadní, aby výsledky aktivit v PL byly průběžně veřejně konfrontovány.
- Pedagog moderuje diskusi, žáci uvádějí své argumenty a protiargumenty, respektují názory druhých.
- Žáci využívají kromě videoukázky všechny jim dostupné zdroje.
- Tvůrčí úkoly jsou časově náročnější.
- Pokud se pedagog rozhodne tvůrčí úkol zařadit, je důležité neopomenout závěrečnou prezentaci a kritickou reflexi tvorby ve společné debatě.

Podněty k aktivitám a klíč k otázkám v PL

Zde se uvádějí jen doporučení a informace, které jasně nevyplývají ze sledovaného videa.

2 Ziny

Fanzin nebo zkráceně zin si můžete představit jako fanouškovský časopis na libovolné téma. Fanziny mají opravdu širokou škálu podob a formátů a nabízejí tak mimořádně svobodnou a zábavnou platformu pro vyjádření. Na tvorbu zinu může být člověk úplně sám, ale poslouží i jako základ pro kolektivní práci. Takovými fanziny byly bezpochyby samizdatové časopisy jako Vokno, Revolver Revue a další.

Ziny jsou podobně jako samizdatové publikace nekomerční, neprofesionální, nízkonákladové časopisy distribuované, produkováné a publikované samotnými tvůrci. Souvisejí s kulturou DIY (Do It Yourself).

Na rozdíl od samizdatu, kdy tiskoviny vznikaly z vnitřní potřeby tvůrců v politickou cenzurou omezených podmínkách, je dnes tvorba zinů svobodná. Ačkoli s dostupností počítačů a tisku dnes i jednotlivec dokáže do světa poslat profesionálně vypadající publikaci, tvůrci zinů jdou záměrně opačným směrem a dobrovolně volí omezení analogových postupů, aby se vymezili vůči komerční digitální produkci. Pracují s nástroji, materiály a výrazovými prostředky, které jsou po ruce, podobně jako tvůrci v samizdatu. Chyby a nedokonalosti se počítají za známku autenticity.

„Ziny jsou dobrovolně a vědomě amatérské.“
Miloš Hroch, mediální teoretik

2 a)

Pokud je to možné, pedagog si připraví ukázky zinů. Jako inspirace může posloužit publikace Miloš Hroch (ed), Křičím: „To jsem já“, Page Five, 2017.

Tvůrčí úkol

Pedagog připraví obrázky, staré časopisy a jiné tiskoviny pro koláž a papíry velikosti A3 (bílé, případně i barevné) pro kopírování a poskytne kopírku pro namnožení.

Slovníček

Grafický design = oblast designu, která se věnuje navrhování (designování) vizuální komunikace, která nás každodenně obklopuje. Grafičtí designéři a designérky jsou odborníci na vizuální jazyk, vymýšlejí, jak informace správně zpracovat, aby byly snadno srozumitelné, poutavé nebo aby vzbuzovaly ty správné pocity. Pracují s texty, barvami, obrázky, symboly a dalšími grafickými prvky a formáty tištěných nebo digitálních médií. Samotní grafičtí designéři svůj obor vnímají především jako službu veřejnosti, která slovy významného designéra Zdeňka Zieglera „může někdy souviset s uměním“. Grafický design někdy přesahuje z užitého do volného umění. Záleží na tom, zda designéři pracují na něčí zadání, nebo si téma volí sami.

DIY = zkratka anglického spojení „do it yourself“ (česky „udělej si sám“) je označení pro alternativní kulturu (subkulturu), jejíž podstatou je vytváření, pozměňování a opravování věcí bez pomoci profesionálů. Mezi nejtypičtější projevy DIY kultury patří vydávání knih a časopisů, takzvaných zinů nebo též fanzinů (fanouškovský časopis). Běžná je také třeba svépomocná hudební produkce, opravování kol a další projevy související s českým pojmem kutilství. Oproti tomuto fenoménu označujícímu spíše lidovou tvořivost s DIY zpravidla souvisí alternativní životní styl, odpor proti konzumní společnosti a ohled na životní prostředí.

Vizuální komunikace = mezi vizuální neboli zrakem vnímanou komunikaci patří kromě gest, řeči těla či módy také obrázky a texty, tedy písmo, barvy, symboly, ilustrace, fotografie a další statické nebo pohyblivé informace. Ty dohromady tvoří zprávy, s jejichž pomocí se dorozumíváme.

Vizuální jazyk = obrázky, texty, barvy, prázdné místo a další grafické prvky, způsob jejich umístění, zdůraznění a celkové uspořádání (kompozice) ve formátu. Vizuální jazyk ovlivňuje významy zprávy, protože kromě obsahu sdělení je zásadní také její podoba a to, jakým médiem (nosičem) je přenášena.

